

Resulullah (s.a.v.) 632 yılında vefat ettiğinde Arap yarımadası tamamen Müslüman olmuştu. Hz. Ömer (r.a.) 644 yılında vefat ettiğinde Müslümanlar Asya ve Afrika'da emin adımlarla ilerlemiş, yanı sıra Kudüs fethedilmiş ve dönemin süper devletlerinden biri olan Pers İmparatorluğu tarihten silinmişti.

Peki! Müslümanlar az zamanda bu kadar önemli işleri nasıl başarmıştı?

Bunun sırrı Hz. Peygamber'in Müslümanlara attığı "yeni format"ta gizliydi. Zira Efendimiz (s.a.v.) İslam coğrafyasını "kocaman bir okula" dönüştürmüş, büyük-küçük, kadın-erkek bütün herkes eğitim-öğretim ile meşgul olmaya başlamıştı.

Yani Resulullah (s.a.v.), İslam toplumunu üç bölüme ayırmıştı:

Birincisi; öğrenen (öğrenci),

İkincisi; öğreten (öğretmen),

Üçüncüsü; eğitimi destekleyen (sponsor/hayırsever).

Efendimiz, bu üç kategorinin dışında kalanların helak olacağını söylemiş ve Müslümanların topluca eğitim-öğretim faaliyetinin içinde olmasını arzu etmişti.

Aksi halde, İslam ümmeti tehlike ve tehdit altında yaşayacaktı.

Bu ne anlama geliyor? Son derece basit.

Eğer öğretmen ve öğrenci değilsen sponsor olacaksın. Sponsor olmak sadece para vererek eğitime destek olmak anlamına gelmez. Bizzat çalışarak veya başka bir yolla da sponsor olunabilir.

Kur'an'da ilk ayet "oku" ile başlamış, ikinci sure "kalem" adını almıştı.

Resulullah (s.a.v.): "Dünyayı isteyen ilme sarılsın, ahreti isteyen ilme sarılsın, hem dünyayı hem ahreti isteyen yine ilme sarılsın." (et-Tac, c.1, s.22) buyuruyor.

Resulullah (s.a.v.): "İlim aramak hem erkek hem de kadın bütün Müslümanlara farzdır." (Fevzü'l-Kadir, c.1, s.542) buyuruyor.

Kur'an gerçek dindarların da ilim sahipleri olduğunu beyan etmiştir. "...Allah'tan, ancak âlim kulları haşyet duyar (korkar). Şüphesiz Allah azîz (izzet sahibi) ve ğafûrdur (çokça bağışlayandır)." (Fâtır, 35/28)

Görüldüğü gibi, **bilimle uğraşmanın gerekliliği konusunda yüzlerce ayet ve hadis** var.

Dikkat edilirse **İslam dini bilimi hayatın ve hatta dinin merkezine oturtmuştur.**

Yanısıra bilimin mümine ait olduğunu ve eğitim görmek için uzak ülkelere bile gidebileceğimizi hatta Müslüman olmayan hocalardan ders alabileceğimizi bizzat Efendimiz (s.a.v.) tavsiye ve emretmiştir.

"İlim müminin yitiğidir nerede bulursa alsın."

"İlim Çin'de bile olsa gidip alınız."

İslam dini, Müslümanın eşyanın hakikatini ortaya çıkarmak, bilimsel çalışmaların insanlığa faydalı olmasını gözetmek ve elde edilen verilerle Allah'ın varlığına götürmek gibi yüksek amaçlarla bilimle uğraşmasını tavsiye eder.

Kur'an'da Allah Teala, Zümer suresinde: "Deki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?" (Zümer, 9) diyor.

Peki! Bu ne demek? **Bilgi güçtür ve Allah Teala açıkça diyor ki biliyorsanız üstünsünüz.**

Kur'an ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'den alınan talimatla Müslümanlar, bilim ve felsefe alanında müthiş çalışmalara koyulmuş ve bir çok alanda icatlar yapmışlardır.

Bu ivme nasıl yakalanmış öncelikle biraz bunun üzerinde duralım:

Beyt'ül Hikme (Arapça: بيت الحكمة, anlamı: Hikmetler evi), [Abbasiler](#) tarafından, 800'lü yılların başında,

[Bağda](#)

[d](#)
şehrinde kurulan

[kütüphane](#)

ve çeviri merkezinden oluşan bir bilim merkezidir. Abbasi halifesi

[Memun](#)

tarafından kurulan bu merkezde, özellikle

[Yunanca](#)

,
[Hintçe](#)

,
[Farsça](#)

ve

[Latince](#)

eserlerin çevirileri yapılmıştır ki bu, zamanın

[İslam dünyasında](#)

[aydınlanmanın](#)

ilk adımı olarak görülmektedir.

Kütüphane geleneği ile birlikte hemen her Müslüman şehirde bir kütüphane oluşturulmuştu. Fatımilerden halife el- Hâkim'in kurmuş olduğu Daru'l-İlim adlı kütüphanede milyonlarca eser vardı.

Şimdi Müslümanların hangi icatları yaptıkları, felsefe ve bilime ne gibi katkılar sunduklarını özetle inceleyelim:

Abbasi halifesi [Memun](#) tarafından **Bağdat'ta "Şemmasiye"** adlı rasathane kurulmuştur.

İlk organizeli gerçek hastaneler Kahire'de 872-874 yılları arasında yani 9. yüzyılda kurulmuştur. Kahire'deki **Ahmad İbn Tulun hastanesinde** tüm hastalar ücretsiz tedavi ediliyor, ilaçları da kendilerine ücretsiz temin ediliyordu. Bay ve bayanlar için iki büyük banyo, büyük bir kütüphane ve zihinsel engelli hastalar için ayrı bir bölümü bulunan bu hastane çok gelişmiş bir kurumdur. Hastalar dışarıda giydikleri giysi ve değerli eşyalarını hastaneye emanet ederek, hastanedeki odalarına gitmeden önce hastane kıyafetlerini giyiyorlardı.

1183-1185 yıllarında Yakın Doğu'da gezen seyyah İbn Jubayr, geçtiği şehirlerin çoğunda bir ya da iki hastane bulunduğunu not etmiş bu durum da onu hastaneler için, "**İslam şanının en iyi**

kanıtları”

demeye

teşvik etmiştir.

Selçuklu Devleti döneminde ise, bilim alanında yapılan çalışmalar kurumsallaşarak medreselerin açılması sağlanmıştır. Lütfü Kazancıgil'e göre, Osmanlı düşüncesi kendinden önce geçen Sünni İslam düşüncesinin bir devamıydı. Bilindiği gibi ünlü Selçuklu hükümdarı Melikşah'ın veziri Nizamülmülk başta o günlerde yayılma istidadı gösteren Batıniliğe karşı mücadele vermek ve İslam akidesini Ehl-i Sünnet doktrini üzerine kurup sağlamlaştırmak maksadıyla 1067 yılında Bağdat'ta kendi adıyla Nizamiye medresesini kurmuş ve akabinde de Belh, Nişabur, Herat, İsfahan, Basra, Amil, Rey gibi Selçuklu devletinin önemli yerleşim merkezlerine bu medresenin birer şubesini açmıştır. Bu medreselerde Cüveyni ve daha sonra O'nun meşhur öğrencisi Gazali baş müderrislik yani rektörlük yapmıştır. (Lütfü Kazancıgil, Osmanlılarda Bilim ve Teknoloji, Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı Yay., İstanbul, 1999, s.12)

Büyük Selçuklu Devleti içinde Faklı Şehirlerde açılan Nizamiye Medreseleri

1.

Bağdat Nizâmiye Medresesi

(Nizamiye medreselerinin en

2.

İsfahan Nizâmiye Medresesi

(İsfahan bir dönem Büyük Sel

3.

Nişabur Nizâmiye Medresesi

(Nişabur bir dönem Büyük Selçuklu)

4.

Belh Nizâmiye Medresesi

5.

Herat Nizâmiye Medresesi

(Ebû Saîd Muhyiddin en-Nîsâburi)

6.

Basra Nizâmiye Medresesi

7.

Amül Nizâmiye Medresesi

Felsefe ve bilim çalışmaları da devam ettirilerek Aristo ile meşhur olan ilimlerin sınıflandırma çalışması İslam dünyasında daha da geliştirilmiş ve yeni birçok bilim alanı bu sınıflandırma içinde kendine yer bulmuştur. Örneğin, fizik, kimya, tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji gibi ilim

dalları bu sınıflandırma içine eklenmiştir. Yine Aristo'nun bilim saymadığı tarih ve sosyoloji gibi bilimler İbni Haldun ile bilim alanları olarak tanınmaya başlanmıştır.

Yine **SIFIR** ilk defa Müslümanlar buluyor ve kullanıyorlar. **DÖRT İŞLEM**i bugünkü şekliyle Müslümanlar dizayn ettiler.

CEBİR denince Harezmi akla gelmektedir. Harezmi "**El-Cebr ve el- Mukabala**" adlı eseri ile cebir ilminin temellerini atmıştır.

Başta **pergel** olmak üzere birçok matematik aletini de ilk defa Müslümanlar buldular.

Matematik ile musiki arasında ilişki olduğunu ilk defa ifade eden Farabi'dir. Farabi **Kanun adlı enstrüman** in da mucidi sayılır.

Satranç, Biruni tarafından icat edilmiştir.

Astronomi İslam dünyasında önemli ve ayrı bir yere sahiptir. **Uluğ bey, Ali Kuşçu ve Biruni** gib i önemli astronomi alimleri yetişmiştir.

Teleskopu da İslam Astronomları bulmuştur.

İlk olarak dünyanın güneşin etrafında döndüğünü "**Biruni**" söylemiştir.

Biruni'ye göre, dünya kendi etrafında dönerek bir günü, güneşin etrafında dönerek bir yılı oluşturmaktaydı.

Halbuki Batlamyus dünya evrenin merkezidir diyordu. Batlamyus'un bu görüşü bütün dünyada benimsenmiş, hatta Hristiyan teoloji ve kozmolojisinin bir parçası haline gelmişti.

Biruni, Kopernik ve Galile'den yüzyıllarca önce dünya dönüyor demişti.

Batlamyus dünya tepsi gibidir diyordu.

Pusulayı da Müslümanlar icat etmiştir.

İbni Sina, "Şifa" ve "el-İşarat ve't-Tenbihat" adlı eserlerinde yer yer fizikten bahsetmektedir.

Abbasi halifesi Harun Reşit, Alman kralı Şarlman'a saat göndermiştir.

Kimyanın mucidi Cabir b. Hayyan'dır.

Optik ve fiziğin kurucusu İbni Heysem'dir.

Zoooloji ve biyolojinin temellerini el-Cahız "Kitabu'l- Hayvan" adlı eserinde atıyor.

Botaniğin mucidi ise, Kitabu'n-Nebat adlı kitabıyla İbni Bacce'dir.

İlk uçuş denemeleri Endülüslü İbni Firnas ile IX. Yüzyılda başlamıştır.

Yukarıda görüldüğü gibi, özellikle **8, 9. ve 10. asırdan itibaren 15. yüzyıla kadar İslam**

dünyası her gün yeni bir icatla çalkalanmaktaydı.

Ancak ne yazık ki **Gazali "Tehafitü'l-Felasife" adlı bir kitap yazarak İslam dünyasında felsefe ve dolayısıyla bilim alanında olumsuz bir havanın oluşmasına neden oldu.**

Bu kitap olmasaydı bugün belki Avrupa Birliğinin yerinde İslam Birliği olacaktı. Zira İslam dünyasının kaybettiği ve hiçte önemsemediği felsefe ve dolayısıyla bilimi Avrupa aldı ve bütün dünyayı domine etmek için melez bir devlet olan ABD'yi kurdu.

Gazali'nin yanlış anlaşılması veya yanlış anlaşılması için Büyük Selçuklu Devletinin anlı şanlı veziri Nizamülmülk'ün gösterdiği olağanüstü çaba ile birlikte duraklama ve gerileme başlamıştır. Gazali'nin yazmış olduğu "el-Munkız" adlı kitapta İslam dünyasını kurtarmaya yetmedi.

Gazali'nin önünde kabaca iki seçenek bulunmaktaydı. Ya İslam dünyasında felsefe alanında ortaya çıkan tartışmalar, ihtilaflar ve hizipleşmelerin devam etmesini izleyecekti. Ya da İslam dünyasında birlik ve beraberliği sağlayarak Osmanlı devleti gibi büyük devletlerin kurulmasını sağlayacaktı.

Yukarıda ifade edildiği gibi felsefe İslam dünyasına özgür bir ortam ve düşünce alanında zenginlikle tanışmasını sağlamıştı. Diğer taraftan İslam dünyasında bu durum siyasal ve toplumsal anlamda bir takım çalkalanmalara neden olmuştur. Nitekim Avrupa'da felsefenin kabul edilmesi çok sancılı olmuş ve filozofların yüzyıllarca mücadele etmesi gerekmişti. Ancak buna İslam dünyasının ne zamanı ne de imkanı bulunmaktaydı.

Nitekim, Fatih'ten sonra felsefe, matematik ve fen bilimleri adına medrese programlarında kalan dersler de çıkarılmıştır. Bundan sonra İslam dünyasının felsefe ve dolayısıyla bilimden hızla uzaklaştığını görmekteyiz.

Bu uzaklaşmanın nirengi noktalarından biri de, 1580 yılında Takiyettin Rasathanesinin yıkılmasıydı. Bu rasathane, Şeyhüli İslam Kadızade'nin fetvası ve Padişah III. Murat'ın emriyle denizden topa tutularak yıkılmıştır. Ancak bu rasathane yetkililerinin gökbilimle uğraşmak yerine öndeyi ve kehanetlere daldığını da unutmamak gerekir.

Bu olaydan sonra İslam dünyasının ayakta kalan tek temsilcisi Osmanlı Devletinde, bilimsel çalışmalar için gerekli olan moral ve motivasyonun sona erdiğini söyleyebiliriz.

Halbuki İslam dünyasında fıkıh alimi Ebu Hanife bile dünya yuvarlak demişti.

Maalesef Batı, bilginin güç olduğunu fark etmiş ve bilimi silah olarak kullanmaya başlamış, elde ettiği gelişmiş teknoloji ile dünyayı tehdit ve tehlike altında tutmuş ve tutmaya da devam etmektedir. Bunun en korkunç örneği **İkinci**

dünya Savaşı ve Hitler

olmuştur.

Savaşa katılan ülkeler ekonomik, endüstriyel ve bilimsel tüm

güçlerini kullanmaktan kaçınmamıştır.

Bu savaş sonucunda 40-50 milyon civarında insan hayatını kaybetmiş, trilyonlarca dolarlık maddi kayıp yaşanmış, binlerce şehir yerle bir olmuş, bazı şehirler ise haritadan silinmiştir.

Halbuki **İslam dini ve Müslüman düşünürler bilginin insanlığa zarar vermemesi** için çaba sarf etmişlerdir.

Örneğin, Mevlana daha 13. yüzyılda atomun yapısını ve parçalanabileceğini şöyle dile getirmişti:

“İçinde her atom bir güneş saklar.

Derken eğer atom ağzını şöyle bir açar.

Bu güneş bir çıkarsa şayet o pusudan

Gökler ve yer tuz buz olur ışıltısından."

Burada Mevlana, bir atomun iç yapısını, güneş sistemine benzetmektedir. Atomun çekirdeğini, etrafında dönen ve bizim bugün elektron dediğimiz parçacıklara ve atomun parçalanabileceğine işaret ediyor. Apaçık bir şekilde atom bombasından bahsediyor.

Bunları Mevlana Hazretleri 700 yıl önce söylemiştir.

Peki! Mevlana atomu bilmesine rağmen bu bilgileri neden açıklamamıştır.

Bunun iki nedeni var:

Birincisi Mevlana'nın döneminde bilimin geldiği seviye bu konuların açıklanmasına imkan tanımıyordu.

İkincisi ise, Mevlana "atomun çok tehlikeli bir silah olduğunu biliyor ve insanlığın aleyhinde kullanılmasını" istemiyordu.

Not: Bu yazı makale, köşe yazısı vs. gibi akademik bir yazı değildir. Sadece ders notu olarak kullanılmaktadır..